

INTERYERDA DEVORIY SURATLARNING QO'LLANILISH TAMOYILLARI VA RIVOJLANISH TARIXI

Abdug'aniyeva Nozima Arslon qizi

Talaba (JizPI),

Abdullayev Allayor Mamadiyor o'g'li

Assistent (JizPI), (1-sho'ba, +99899 558 88 03)

***Annotatsiya.** O'zbekistonda arxitektura muhitlarida mahobatli tasviriy san'at turlarini qo'llashda mahobatli rangtasvir tarixini va shu bilan qadimdan bir-biri bilan chambarchas taraqqiy etib kelayotgan sintezlar va turli oqimlar, stillar tarixini o'rganish va uni bugungi kun arxitekturaviy muhitida qo'llashdir.*

***Abstract.** To study the history of monumental painting in the use of monumental forms of fine arts in architectural environments in Uzbekistan, and thus the history of syntheses and different currents and styles that have been closely intertwined since ancient times, and to apply it in today's architectural environment.*

***Аннотация.** Изучить историю монументальной живописи в использовании монументальных форм изобразительного искусства в архитектурных средах Узбекистана, а значит, историю синтезов и различных течений и стилей, тесно переплетающихся с древних времен, и применить ее в современной архитектурной среде.*

***Kalit so'zlar:** Mahobatli rangtasvir, tasviriy san'at, monumental, interyer, kompozitsiya, vitraj, freska, rospis, mozaika uslublari.*

***Keywords:** Monumental painting, fine arts, monumental, interior, composition, stained glass, fresco, rospis, mosaic styles.*

Ключевые слова: Монументальная живопись, изобразительное искусство, монументальный, интерьерный, композиция, витраж, фреска, росписи, мозаичные стили.

Kirish. Arxitektura-qurilish sohasini boshqarishning shaharsozlik faoliyatiga innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish imkonini beruvchi zamonaviy tizimni yaratish, bugungi kunda interer dizaynida qurilmalarining zamonaviy shakllari va dizaynini loyihalashning yangi yo'nalishlarini izlab topish va ularni amaliyotga tadbiq etish bu dolzarb mavzudir.

Ilmiy uslub. Mavzuga doir ilmiy maxsus adabiyotlarni, me'moriy shaharsozlik hujjatlarini, qonun va farmoyishlarni o'rganish, respublika miqyosida shahar va viloyatlar hududida qurilgan barcha bog'lar oldingi davrdaga oid mahobatli rangtasvir asarlarini tahlil qilish va ilmiy umumlashtirish, Xorijiy zamonaviy arxitektura muhiti dizaynni o'rganish va taqqoslash asosida kompleks tadqiqot o'tkazish va tadqiqotga qo'yilgan vazifalarni yechish orqali maqsadga erishishdan iborat.

Ilmiy natija. Dunyo mamlakatlarining arxitektura va monumental tasviriy san'at namunalari yillar davomida o'zining salovatini va qadrini yo'qotmagan.

Florensiyalik Leonardo da Vinchi (1452,1519) me'mor sifatida Milanda bir qator surat va Proektlar ishladi. «qordagi madonna» (1483,1494), «Sirli oqshom» (1495,1497) Kabi mashhur asarlarini yaratdi. Mikelanjeloning «Zina oldidagi madonna» (1492), «Kentavrlar janggi» (1494) «Vakx haykali» (1498) Rimda yaratilgan «Peta» («Isoga aza tutish», 1498,1501) «Dovud» san'atkorning marmardan ishlangan birinchi mustaqil asarlaridir.

V- VII asrlarda O'rta Osiyoda jamiyati ijtimoiy - iqtisodiy ahvolining rivojlanishida ko'tarilish kuzatiladi. Madaniy-ma'naviy va mafkuraviy yuksalish bilan bir qatorda, san'at va arxitektura ham birmuncha taraqqiy etadi. Bu davrga mansub Afrosiyob, Bolaliq tepa, Varaxsha, Panjakent devoriy rangtasvirlari san'atining yuqori darajada taraqqiy etganligining namunasidir.

Afrosiyob devoriy rangtasviri garchi badiiy- uslubiy hamda ma'naviy jihatdan o'sha davrdagi Sug'diyona va Turkiston o'lkalari arxitekturalarining badiiy bezak ishlarida joriy bo'lgan devoriy-monumental rangtasvirchilik bo'yicha umumiylikka ega bo'lsada mavzui jihatdan tubdan farq qiladi. Afrosiyob tasvirlari mavzulari hukmdorning mavqei, shonu-shavkati, shijoat, Maroqli ov, Sug'diyonacha mehmondorchilik, tantanavorlik kabilarga bag'ishlangan bo'lib, badiiy jihatdan yuqori darajada ifodalilikka, kasbiy mahorati esa o'z davriga va hatto zamonaviy no'qtai-nazardan qaralganda ham beqiyos mohirona bajarilgan.

Munozara: Zamonaviy shaxarsozlik amaliyoti ikki yo'nalishda, ya'ni shark, me'morchiligining an'anaviy qonunlariga buysungan xamda O'zbekistonning dunyo xamjamiyati saflariga sabir kadamlik bilan intilayotganligini aks ettirgan, jaxon me'morchiligi yangi yutuklarini namoyish etgan tarzda shakllandi

1997 yilda O'zbekiton Badiiy Akademiyasining tashkil etilishi Respublika madaniy hayotida muhim voqea bo'ldi. Uning faoliyati biddiy ta'lim, ko'rgazma ishlarini takomillashtirish va badiiy meros hamda zamonaviy san'atni targ'ib qilish istiqbolini ta'minlashga yo'naltirildi. Akademiklar orasida ustoz rassomlar – faxriy akademiklar Raxim Axmedov, Abdulhaq Abdullayev, Ne'mat Qo'ziboyev, Mannon Saidov, Ro'zi Choriyev, Malik Nabiyevlar hamda Akademiyaning Haqiqiy a'zolari – Vladimir Burmakin, Akmal Ikromjonov, Tursunali Qo'ziyev, Toxir Mirjalilov, Javlon Umarbekov, Jo'liboy Izintayev, Lekim Ibragimov, Baxtiyor Boboyev, Yigitali Tursunnazarov, Samig' Abdullayev, Akmal Nur va boshqalarni borligi ham tasviriy san'atni ko'lami nechog'li yuqori darajaga ko'tarilganligini bildiradi. Turli avlod rassomlaridan iborat bo'lgan akademiklar tarkibi ramziy ma'noda tasviriy san'atning XX asrda bosib o'tgan turli xil uslubiy yo'nalishlarini, o'ziga xos taraqqiyot yo'lini ifoda etadi.

Xulosa.

Tasviriy va badiiy vositalarni shaharsozlikda uyg'unlashtirishda yangi ramziy shakllar va an'analar shakllanayotganligi aniqlandi. Respublika, viloyat, shahar, tuman va boshqa aholi punktlarining badiiy qiyofasida umummetodologik yondoshuv bo'lishi kerak. Aholi yashash punktlari tizimidagi asosiy ramzlarni

quyidagi ierarxik joylashtiruv tavsiya etiladi:

Ichki muhitda - jamoat binolari intererlarida O'zbekiston tabiati me'moriy yodgorliklari, zamonaviy arxitektura va landshaft dizayniga oid pannolar qo'llanilishi tavsiya qilinadi.

Tarixiy muzeylarda saqlanib qolmagan tasviriy-badiiy vositalar (DS, eksterer) qismlarining dastlabki yaqqol tasviri, maketi (maket-mulyaj usuli) qo'llanilishi lozim. Me'morchilikda tasviriy va badiiy vositalarni uyg'unlashtirish aholi punktiga kirish joyidan boshlab, har bir bino oldi, fasadi, intererlarigacha yagona g'oyaga asoslanishi maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. T. "O'zbekiston", 2017y.

2. Mirziyoyev Sh.M. Harakatlar strategiyasi. 2017-2021 yillarda O'zbekiston respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi. Uslubiy risola. T. 2017y.

3. Всеобщая история архитектуры. в 12-ти томах. -М.1966-77 гг.

4. 3.E.M. Muxamadiyev Sh.E. Muxamadiyeva. Arxitektura tarixi Samarqand. 2019.

5. San'at tarixi. Abdullayev N.12. j. Toshkent. 1979y.

6. Qadimgi dunyo va O'rta asrlar arxitekturasi tarixi. Ma'ruzalar matni. Sam DAQI. 2000 y.